

WWF Ελλάς
Λεμπέση 21
Αθήνα 11743

Τηλέφωνο: 210 3314893
Fax: 210 3247578
tnantsou@wwf.gr
www.wwf.gr

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΕ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Σχέδιο σε διαβούλευση: Σχέδιο νόμου «Διατάξεις για την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα»

Υπουργείο: Οικονομίας και Ανάπτυξης

Φάση: Δημόσια διαβούλευση στο <http://www.opengov.gr/ypoiar/?p=10161>

Ημερομηνία: 7 Μαρτίου 2019

Επικοινωνία: Ολιβιέ Βαρδακούλιας, υπεύθυνος οικονομικών πολιτικών

Γενικά σχόλια

Διεθνώς, οι περισσότερες αναπτυξιακές τράπεζες έχουν παίξει, και παίζουν, κομβικό ρόλο στη χρηματοδότηση επενδύσεων και κλάδων που συμβάλλουν καθοριστικά στη μετάβαση προς ένα περιβαλλοντικά βιώσιμο οικονομικό μοντέλο, δημιουργώντας ταυτόχρονα θέσεις εργασίας σε νέες δραστηριότητες και στηρίζοντας την καινοτομία. Με αυτό το σκεπτικό, το WWF Ελλάς καλωσορίζει επί της αρχής τη δημιουργία της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (EAT).

Είναι όμως σαφές πως η υπό διαμόρφωση EAT δεν θα μπορέσει να υπηρετήσει μια τέτοια μετάβαση, εάν ο σκοπός (mandate), ο σχεδιασμός, και τα εργαλεία της, δεν αποσκοπούν στην αλλαγή του σημερινού αναπτυξιακού μοντέλου, που δεν είναι ούτε οικονομικά αποδοτικό ούτε περιβαλλοντικά βιώσιμο. Με άλλα λόγια, εάν δεν ξεφύγει από την τετριμμένη λογική της οριζόντιας χρηματοδότησης δραστηριοτήτων, ανεξαρτήτως στρατηγικής σημασίας για την απαραίτητη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλού οικολογικού αποτυπώματος, με άξονες την απανθρακοποίηση, την τόνωση πρακτικών κυκλικής οικονομίας, και την προστασία του φυσικού κεφαλαίου.

Αξιοποιώντας τα πλούσια παραδείγματα άλλων αναπτυξιακών τράπεζων, η παρούσα συμβολή σκιαγραφεί το ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος, η καταστατική εντολή (mandate) και οι στόχοι της EAT, παραθέτοντας, τέλος, ιδέες για πηγές χρηματοδότησης με βάση τις ραγδαίες εξελίξεις στην αγορά των πράσινων ομολόγων (green bonds).

Σκοπός της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (Άρθρο 1)

Παρ' ότι ζητήματα περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και κλιματικής αλλαγής αναφέρονται αποσπασματικά στο Άρθρο 2, τα παραδείγματα άλλων αναπτυξιακών τράπεζων, διεθνώς, αναδεικνύουν τη σημασία της συμπερίληψης στην καταστατική εντολή (mandate) στόχων όπως η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού περιβαλλοντικού αποτυπώματος, η απανθρακοποίηση του οικονομικού συστήματος ή η περιβαλλοντική βιωσιμότητα γενικότερα (Πίνακας 1).

Για παράδειγμα, οι επενδύσεις της Γερμανικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (KfW) οφείλουν να απαντούν σε τρεις προκλήσεις:

- 1) την κλιματική αλλαγή και την προστασία του περιβάλλοντος,
- 2) την παγκοσμιοποίηση και την τεχνολογική εξέλιξη,
- 3) τη γήρανση του πληθυσμού.

Ομοίως, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θέτει ως στρατηγικούς στόχους τη χρηματοδότηση δράσεων που απαντούν στις προκλήσεις 1) της κλιματικής αλλαγής και 2) της κοινωνικής και περιφερειακής συνοχής, με υπο-στόχους:

- την προώθηση της καινοτομίας,
- τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ),
- τις επενδύσεις σε υποδομές,
- τη βιωσιμότητα του φυσικού περιβάλλοντος¹.

Πίνακας 1: Παραδείγματα εντολών (mandate) άλλων δημοσίων επενδυτικών τράπεζων

Θεσμός	Καταστατική εντολή (mandate)
KfW	To sustainably improve the economic, social <u>and ecological</u> condition of people's lives
Council of Europe Development Bank	Strengthening social cohesion in Europe; strengthening social integration; <u>managing the environment</u> ; supporting public infrastructure with a social vocation
Nordic Investment Bank	To promote <u>sustainable growth</u> by providing complementary financing based on sound banking principles which strengthen competitiveness and <u>enhance the environment</u>
European Investment Bank	To support projects which make a significant contribution to growth, employment, economics, social cohesion <u>and environmental sustainability</u> in Europe and beyond

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη διεθνή εμπειρία είναι ότι η καταστατική εντολή (mandate) της EAT, όπως καθορίζεται στο άρθρο 1, θα πρέπει (μεταξύ άλλων) να συμπεριλαμβάνει ρητά τον στόχο μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλού οικολογικού αποτυπώματος, κάτι που μέχρι στιγμής δεν υφίσταται στο σχέδιο νόμου.

Στόχοι της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (Άρθρο 2)

Από τους υπο-στόχους που αναφέρονται στο άρθρο 2 του σχεδίου νόμου, μόνο ένας (2. ΣΤ.) αναφέρεται στην κλιματική αλλαγή, και αυτός με τρόπο αποσπασματικό, εστιάζοντας κυρίως στην προσαρμογή («Η προώθηση επενδυτικών προγραμμάτων και έργων με περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές διαστάσεις, με στρατηγικό στόχο την άμβλυση των συνεπειών και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή για την επίτευξη συνθηκών βιώσιμης και δίκαιης ανάπτυξης»). Αυτή η διατύπωση είναι ανεπαρκής απέναντι στις προκλήσεις της απανθρακοποίησης, της μείωσης του υλικού αποτυπώματος της ελληνικής οικονομίας, και την αναγκαία αύξηση πρακτικών κυκλικής οικονομίας τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα.

Πρώτον, η προώθηση επενδύσεων που αποσκοπούν στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής κατά τη Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή, πρέπει να συμπεριλαμβάνονται ρητά στους στόχους της EAT, κατά το πρότυπο άλλων αναπτυξιακών τραπεζών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Γερμανική Αναπτυξιακή Τράπεζα (KfW) έχει παίξει κομβικό ρόλο στην *energiewende*², στην πολιτική ενεργειακής μετάβασης της Γερμανίας, χρηματοδοτώντας πάνω από το 30% των συνολικών επενδύσεων ΑΠΕ στη Γερμανία, ετησίως.

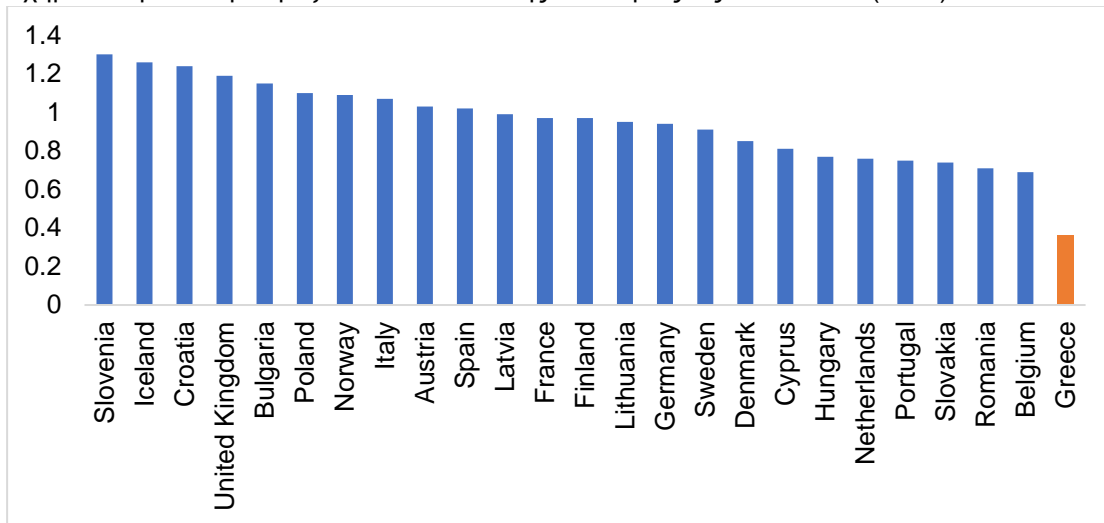
Το Energy Efficiency Programme της KfW χρηματοδοτεί επίσης επενδύσεις που αποσκοπούν στην αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας της βιομηχανίας και των δημοσίων και ιδιωτικών κτιρίων, με απώτερο στόχο οι κτιριακές υποδομές της Γερμανίας να έχουν μηδενικές εκπομπές άνθρακα το 2050.

² Stephany Griffith-Jones (2016). "National Development Banks and Sustainable Infrastructure; the case of KfW". Boston University Global Economic Governance Initiative working paper 006, 07/2016
https://www.bu.edu/pardeeschool/files/2016/07/GriffithJones.Final_.pdf

Όπως αναδεικνύουν οι οικονομοτεχνικές αξιολογήσεις αυτών των επενδύσεων, όχι μόνο έχουν πέτυχει τη μείωση της ενεργειακής έντασης βιομηχανίας και κτιρίων, αλλά έχουν συμβάλει σε καθαρά οικονομικά και φορολογικά έσοδα για δήμους, κρατίδια (Länder) και κεντρική κυβέρνηση³.

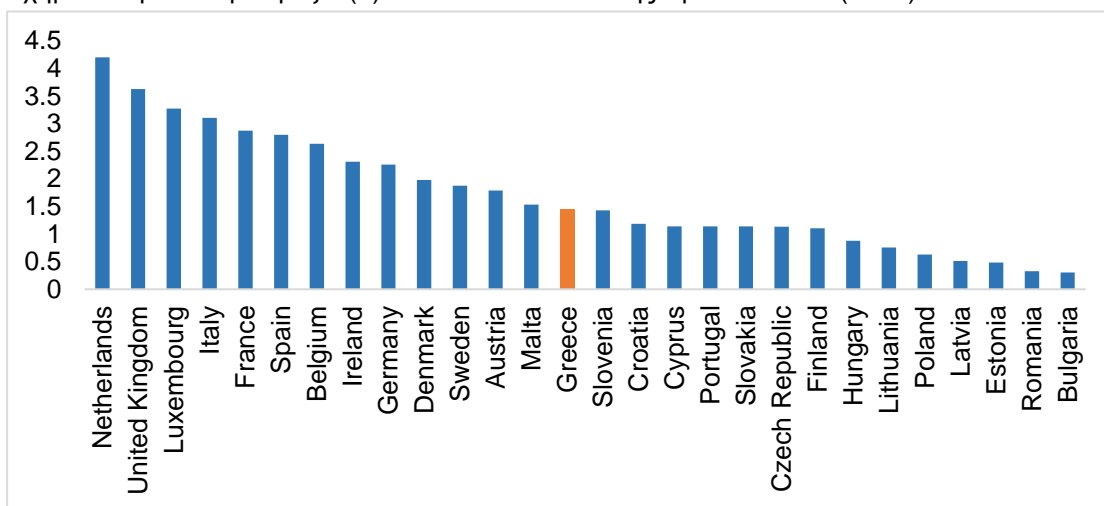
Δεύτερον, η ελληνική οικονομία υστερεί σημαντικά ως προς την υλική αποδοτικότητα (material efficiency) και την υιοθέτηση πρακτικών κυκλικής οικονομίας (σχήματα 1 και 2). Είναι επομένως απαραίτητο οι στόχοι της EAT να συμπεριλαμβάνουν τη χρηματοδότηση επενδύσεων που αποσκοπούν στη μείωση του υλικού αποτυπώματος της οικονομικής δραστηριότητας, μέσω α) αύξησης της υλικής αποδοτικότητας και β) πρακτικών ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης.

Σχήμα 1: Προστιθέμενη αξία κλάδων κυκλικής οικονομίας ως % του ΑΕΠ (2017)

Πηγή: Eurostat

Σχήμα 2: Προστιθέμενη αξία (€) ανά κιλό κατανάλωσης πρώτων υλών (2017)

Πηγή: Eurostat

Ως προς συγκεκριμένες χρηματοδοτικές δράσεις, η EAT μπορεί να εμπνευστεί από διεθνή παραδείγματα. Ένα από αυτά είναι το πρόγραμμα κυκλικής οικονομίας της Ευρωπαϊκής Τράπεζας

³ KfW Research (2018) "KfW's programmes for energy-efficient construction and refurbishment have positive impacts on the climate and public coffers". Press release.

https://www.kfw.de/KfW-Group/Newsroom/Latest-News/Pressemitteilungen-Details_472512.html

Επενδύσεων (European Investment Bank), που οριοθετεί με σαφή τρόπο τις επενδύσεις που εμπίπτουν στις πρακτικές κυκλικής οικονομίας (Πίνακας 2).

Πέραν του περιβαλλοντικού οφέλους, η αναπτυξιακή ώθηση τέτοιων επενδύσεων ενδέχεται να είναι σημαντική. Ενδεικτικά, μια πρόσφατη μελέτη που δημοσίευσε το World Economic Forum εκτιμάει πως η μείωση υλικής κατανάλωσης στον κλάδο της μεταποίησης, μέσω της υιοθέτησης πρακτικών κυκλικής οικονομίας, μπορεί να αποφέρει ένα όφελος έως και \$630 δισεκ. ανά έτος για την ΕΕ συνολικά, αυξάνοντας επίσης σημαντικά την παραγωγικότητα και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας.⁴

Πίνακας 2: Τυπολογία της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων⁵

A project is deemed to contribute to the circular economy if it falls under any of the following Circularity Categories:

1. Circular design and production

Application of reduce/recycle strategies in design/production phases

- a) Design for modularity, easy repair, disassembly and recycling, and longer product life.
- b) Substituting virgin materials with secondary/recycled materials.
- c) Reducing input of hazardous substances to facilitate reuse and recycling.
- d) Development/deployment of innovative materials and process technology that increase circular resource efficiency.

2. Circular use and life extension

Application of reuse/repair/repurpose/refurbish/remanufacture strategies in use phase

- a) Reuse, repair and remanufacturing of products and components up to generally accepted industry standards.
- b) Repurposing and refurbishment of abandoned buildings and redundant assets up to generally accepted industry standards.
- c) Decontamination and redevelopment of abandoned brownfield sites.
- d) Extension of use/life of assets/products through product-as-service, sharing, leasing/subscription business models incorporating circular economy principles.

3. Circular value recovery

Application of recycle/recover strategies in after-use phase

- a) Recovery of materials and chemicals from waste, residues and by-products.
- b) Recovery of bio resources, chemicals and nutrients from bio-waste, bio residues and wastewater sludge.
- c) Recovery of energy from residual biomass, bio-waste, bioresidues and organic sludge.
- d) Recovery of waste heat.
- e) Reuse of treated wastewater.

4. Circular support

Support and facilitation of all circular strategies in all lifecycle phases

- a. Development/deployment of key enabling ICT technologies and services supporting/facilitating circular business models and value chains.

⁴ World Economic Forum (2014). "Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains". Report prepared in collaboration with the Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company.

http://www3.weforum.org/docs/WEF_ENV_TowardsCircularEconomy_Report_2014.pdf

⁵ European Investment Bank (2019). "The EIB Circular Economy Guide: Supporting the circular transition".

http://www.eib.org/attachments/thematic/circular_economy_guide_en.pdf

Τρίτον, η προστασία του χερσαίου και θαλάσσιου φυσικού κεφαλαίου της Ελλάδος απαιτεί τη διευκόλυνση επενδύσεων σε δράσεις που αποσκοπούν α) στη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων σε στοχευμένους κλάδους (πχ αλιεία, γεωργία), β) στην ανάδειξη του φυσικού πλούτου της χώρας (πχ οικότουρισμός), γ) στην υιοθέτηση πρακτικών που μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα και συμβάλλουν στην καλή κατάσταση των οικοσυστημάτων (πχ βιώσιμος τουρισμός, βιώσιμες υποδομές).

Καθώς είναι σαφές πως υφίστανται (κατά την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων⁶) αποτυχίες αγοράς σε αυτούς τους κλάδους, προτείνουμε την εξής προσθήκη στους σκοπούς της EAT: την «προώθηση επενδυτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στην προστασία και αποκατάσταση του θαλάσσιου και χερσαίου φυσικού κεφαλαίου».

Χρήσιμα παραδείγματα προς αυτήν την κατεύθυνση αποτελούν το νεοσύστατο Blue Growth Fund της KfW και της Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, το Blue Action Fund (KfW), και το Natural Capital Financing Facility (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων). Ακόμα και σε αναπτυσσόμενες χώρες, οι εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες διαθέτουν κατά κανόνα χρηματοδοτικά εργαλεία για επενδύσεις που στοχεύουν στην προστασία του φυσικού κεφαλαίου. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι το Amazon Fund της BNDES (Αναπτυξιακή Τράπεζα της Βραζιλίας).

Εργαλεία χρηματοδότησης

Η αγορά των πράσινων ομολόγων μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική πηγή κεφαλαίων για την χρηματοδότηση πράσινων επενδύσεων από την EAT.

Η αγορά των πράσινων ομολόγων έχει αυξηθεί ραγδαία παγκοσμίως, αγγίζοντας περίπου τα \$250 δισεκ. το 2018, κάτι από το οποίο έχουν επωφεληθεί πολλές αναπτυξιακές τράπεζες διεθνώς.

Ενδεικτικά, το 2017 η Αναπτυξιακή Τράπεζα της Βραζιλίας (BNDES), εξέδωσε ένα πράσινο ομόλογο, αντλώντας πάνω από \$1 δισεκ. για τη χρηματοδότηση κλάδων της πράσινης οικονομίας.

Ταυτόχρονα, έχοντας αντλήσει πάνω από \$20 δισεκ. μέσω έκδοσης πράσινων ομολόγων από το 2007 μέχρι σήμερα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ετοιμάζει την έκδοση ενός “Sustainability Awareness Bond”, με στόχο την χρηματοδότηση δράσεων που συμβάλλουν στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals) του ΟΗΕ.

Πέραν της σημερινής ζήτησης πράσινα επενδυτικά προϊόντα, είναι σαφές ότι η ανοδική πορεία αυτής της αγοράς θα συνεχιστεί για τουλάχιστον τρεις λόγους:

- Πρώτον, οι μεγάλες τράπεζες και επενδυτικοί οίκοι ανακατευθύνουν τις χρηματοοικονομικές ροές προς την ανθρακοποίηση των οικονομιών, κάτι το οποίο αυτομάτως αυξάνει την ζήτηση για πράσινα επενδυτικά προϊόντα⁷.
- Δεύτερον, οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί ήδη σκιαγραφούν νομοθετικό πλαίσιο για τις πράσινες επενδύσεις και τα πράσινα ομόλογα⁸.
- Τέλος, οι κεντρικές τράπεζες και οικονομικές ρυθμιστικές αρχές πολλών χωρών, Ευρωπαϊκών και μη, συζητούν πλέον ανοιχτά την αλληλένδετη σχέση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και έκθεσης σε περιβαλλοντικά μη βιώσιμες δραστηριότητες (όπως για παράδειγμα τα ορυκτά καύσιμα)⁹. Η αλλαγή

⁶ Jason Leoussis & Paulina Brzezicka (2017). “Access-to-finance conditions for Investments in Bio-Based Industries and the Blue Economy”. Report prepared for DG Research and Innovation European Commission and the European Investment Bank. https://www.eib.org/attachments/pi/access_to_finance_study_on_bioeconomy_en.pdf

⁷ Arabella Advisors (2018). “The Global Fossil Fuel Divestment and Clean Energy Investment: 2018 reportt”: <https://www.arabellaadvisors.com/wp-content/uploads/2018/09/Global-Divestment-Report-2018.pdf>

⁸ European Commission (2019). “Proposal for an EU Green Bond Standard”. Interim Report of the Technical Expert Group (TEG) subgroup on Green Bond Standard. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190306-sustainable-finance-teg-interim-report-green-bond-standard_en_0.pdf

⁹ Batten, S., R. Sowerbutts and M. Tanaka (2016). “Let’s talk about the weather: The impact of climate change on central banks”. Bank of England, Staff Working Paper No. 603.

που συντελείται σε επίπεδο ρυθμιστικών αρχών, είναι δεδομένο πως θα συμβάλλει στην περαιτέρω ανακατεύθυνση των χρηματοοικονομικών ροών προς περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες, και επομένως σε βιώσιμα επενδυτικά προϊόντα.

Σε συνδυασμό με άλλες μορφές χρηματοδότησης, η EAT μπορεί να επωφεληθεί των διεθνών επενδυτικών εξελίξεων, ώστε να χρηματοδοτήσει την μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλού περιβαλλοντικού αποτυπώματος.

Περαιτέρω ελλείψεις

Η παρούσα πρόταση νόμου δεν αποσαφηνίζει το κατά πόσο το χαρτοφυλάκιο της EAT θα ευθυγραμμίζεται (portfolio alignment) με τον στόχο της συγκράτησης της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5 βαθμό, όπως απαιτεί η συμφωνία του Παρισιού για το Κλίμα.

Δεν διευκρινίζει επίσης το εάν δεσμεύεται να μην χρηματοδοτεί επενδύσεις σε ορυκτά καύσιμα, αναγνωρίζοντας πως όχι μόνο είναι ασύμβατες με τη συμφωνία του Παρισιού για το Κλίμα, αλλά ενδέχεται να αποτελέσουν «αδρανή κεφάλαια» (stranded assets) σε σύντομο χρονικό ορίζοντα. Πρόσφατα παραδείγματα αναπτυξιακών τραπεζών που αποφάσισαν να σταματήσουν τις επενδύσεις σε δραστηριότητες εκμετάλλευσης κάρβουνου και πετρελαίου είναι η Παγκόσμια Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης (EBRD).

Τέλος, δεν αποσαφηνίζει εάν, και πως, θα λαμβάνονται υπόψιν κριτήρια περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας σε ότι αφορά επενδύσεις σε υποδομές. Αξίζει να αναφερθεί πως η EAT θα μπορούσε να υιοθετήσει σειρά διεθνών εργαλείων που αποσκοπούν στην ολιστική αξιολόγηση (οικονομική, περιβαλλοντική, κοινωνική) βιωσιμότητας υποδομών, και τα οποία (παραδείγματος χάριν) παρουσιάζονται αναλυτικά στην έκθεση των ακαδημαϊκών του Stanford University, Michael Bennon και Rajiv Sharma, *Sustainability Standards for Infrastructure Investors*¹⁰.

---

¹⁰ Bennon, Michael and Sharma, Rajiv (2018). "State of the Practice: Sustainability Standards for Infrastructure Investors". Stanford Global Projects Center: Report commissioned by Guggenheim Investments and World Wildlife Fund https://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/wwf_infrastructure_full_report_2018.pdf